

max manus
Tuva

Kom i gang

Talegjenkjenning – skriv med stemmen

Navigering i applikasjonen

Kom i gang!

Her får du en overordnet innføring i hvordan du raskt kommer i gang med å bruke Tuva. Det er viktig at du følger alle stegene for å raskest mulig få opparbeidet deg en god profil. I programmets hjelpefil, Tuva Hjelp, finner du en detaljert oversikt over all funksjonalitet med god beskrivelse av hvordan du kan bruke Tuva. Se også Tuva på YouTube og Facebook.

VIKTIGHETEN AV PROFILOPPTRENING

Tuva tilpasser seg deg og lærer seg din stemme, med de ord og setninger du bruker. Det er derfor viktig at du følger alle de anbefalte stegene for å sikre en rask og god opptrening av profilen. Retting av gjenkjenningsfeil er viktig slik at Tuva kan lære av sine feil. Dette vil ta litt tid, men det er viktig at man bruker tiden i starten til å tilpasse systemet riktig – da får man et effektivt verktøy som skriver hurtig og presist!

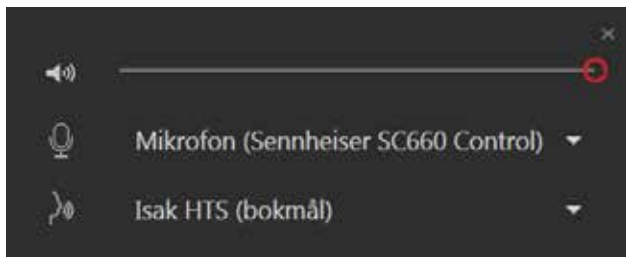
LAST NED PROGRAMVARE

Gå til <https://tuva.maxmanus.no/nedlasting/Tuva.msi> for nedlastning av Tuva. Velg *Kjør Tuva.msi* fra tuva.maxmanus.no. Se maxmanus.no/tuva/FAQ for mer informasjon.

MIKROFON

Tilkoble tilhørende hodetelefon i ledig USB-port på PC-en. Du kan kontrollere at Tuva benytter riktig mikrofon ved å klikke på *Lyddinnstillinger* i Tuva menyen. Velg Sennheiser mikrofonen fra nedtrekksmenyen dersom denne ikke allerede er valgt (se bilde neste side).

Plasser hodetelefonen i en behagelig posisjon, pass på at mikrofonen er plassert litt nedenfor munnen for å unngå pustelyder i opptaket.

LOGG PÅ MED BRUKERNAVN OG PASSORD

Når du logger på programmet vil Tuva laste ned din personlige brukerprofil. Første gang du logger på kan det ta noe tid før Tuva er klar for bruk. Dersom du ikke har fått tildelt brukernavn og passord kontakt:

Tuva Support på 990 88 088.

PROFILTRENING

Start **Initial Trainer** fra Windows startmeny. Programmet skal kjøres første gang man logger på Tuva. Når du gjør Initial training lærer Tuva din stemme å kjenne og begynner å bygge en god profil til deg. For å starte treningen trykker du på *Recording* og leser inn teksten. Grønt markert ord indikerer at programmet har oppfattet uttalelsen. Dersom et ord er rødt, sett markøren foran ordet og les inn ordet på nytt. Når en side tekst er godkjent vil den automatisk gå til neste. Vi anbefaler som et minimum å kjøre de 35 første sidene.

PROFILFORBEDRING

Din profil vil bli bedre jo mer du bruker Tuva. For å få et godt utgangspunkt anbefaler vi at du bruker **Profilforbedring** som ligger i **Configurator** som åpnes i menyen i Tuva. Profilforbedring er et verktøy som forbedrer og trener Tuva. Ved å laste opp dokumenter du har skrevet tidligere lærer Tuva seg din skrivestil og identifiserer nye ord som ikke allerede ligger i programmets ordbok.

Det er viktig at du kun velger dokumenter og e-poster som du har skrevet selv og som er skrevet på norsk. Vi anbefaler derfor at du tar deg litt tid og velger ut dokumenter som du mener er typisk for din måte å skrive på.

A) Start *Configurator* B) Klikk på *Profilforbedring* C) Trykk *Skann dokumenter* D) Velg dokumentene E) Velg *Åpne*.

MIKROFONEN I TUVA

Mikrofonen i Tuva har tre ulike tilstander:

AKTIV TILSTAND: Mikrofonknappen er rød og Tuva hører hva du sier.

IKKE-AKTIV TILSTAND: Mikrofonknappen har ingen farge og Tuva kan ikke høre hva du sier.

DVALETILSTAND: Mikrofonknappen er grå og Tuva hører kun etter kommandoene «Start Tuva».

DU KAN SLÅ AV OG PÅ TUVA PÅ FLERE MÅTER:

- Klikk på mikrofonknappen.
- Bruk hurtigtasten Alt+Ctrl+R.
- Bruk kommandoene «Start Tuva» og «Stopp Tuva» for å komme ut og inn i dvaletilstand.

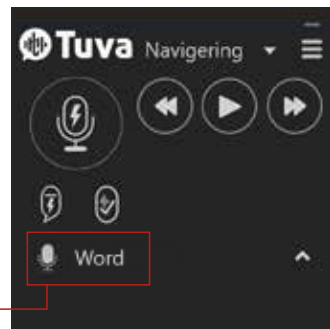
GODE VANER: Kontroller at mikrofonen er aktiv før du begynner å snakke. Skru av mikrofonen eller sett Tuva i dvaletilstand når du tar lengre pauser.

START Å BRUKE TALEGJENKJENNING

Åpne *Microsoft Word* på vanlig måte eller ved å bruke talekommandoen «Åpne Word». Trykk *Enter* for å åpne tomt dokument. Vent til Tuva er aktivert i Word. Du kan starte å bruke Tuva i Word når mikrofonen i applikasjonslisten står ved siden av 'Word'. Det kan være lurt å holde et øye med denne mikrofonen da den til enhver tid indikerer hvilken applikasjon som mottar input fra Tuva. Når mikrofonen er plassert ved 'Word' kan du aktivere mikrofonen ved å trykke på mikrofonen.

Når mikrofonen er aktiv lyser den rødt. For å begynne å produsere tekst må du si «Start diktering» eller «Start talegjenkjenning». Når du har fått en rød ramme i worddokumentet er du klar til å begynne å produsere tekst med stemmen.

Diktering krever at du formulerer en setning eller delsetning i hodet før du snakker. Dette krever litt trening og kan være litt utfordrende til å begynne med.

Vi ønsker at du starter med eksempeltekstene bakerst i denne guiden. Du kan også finne flere på maxmanus.no/tuva/ eksempeltekster. Les gjerne også egne tekster.

Det er viktig at du snakker så naturlig som mulig når du dikterer. Prøv å holde samme tempo og unngå å ta lange pauser i setningen. Tuva lærer etter hvert din måte å snakke på, men det krever øvelse. Telegramstil er ikke optimalt for talegjenkjenning.

Punktsetting må også dikteres. Dvs. at der du ville skrevet et komma, må du si "komma". Det samme gjelder punktum, ny linje, nytt avsnitt, kolon, anførselstegn osv.

HVORDAN RETTE TEKST?

Med talegjenkjenning vil ordene alltid være rett skrevet, men Tuva kan ha oppfattet feil ord. Dette blir det mindre av etter hvert som Tuva lærer deg å kjenne. For å identifisere feil i teksten anbefaler vi at du særlig i begynnelsen bruker *Avspillingsfunksjonen* i Tuva. Sett markøren foran teksten og si "spill av" eller trykk på avspillingsknappen (se bilde s. 1). Rett teksten slik at tekst samsvarer med lyd.

Du kan rette ved å bruke tastatur på vanlig måte eller markere ett eller flere ord og lese over på nytt med stemmen. Se YouTube eller hjelpefilen for ulike måter å rette tekst.

GODE VANER: Bruk avspillingsfunksjonen for å høre hva du har diktert og se hva som ble gjenkjent. På den måten lærer du Tuva bedre å kjenne.

LÆRING

Tuva bruker det du dikterer for å forbedre din brukerprofil. Derfor blir lyd og tekst sendt til Tuva-skyen for læring hver gang du er ferdig med å diktere et dokument. I *Word* skjer dette når du lukker dokumentet (du trenger ikke å lagre). I *Outlook* skjer det når du sender en e-post og i *QuickNote* sender du til læring når du bruker stemmekommandoen «Overfør tekst». Dersom du ikke ønsker å rette dokumentet anbefaler vi å slette teksten før du lukker det.

TUVA HJELP

Tuva hjelp kan åpnes i menyen eller ved å si «Tuva hjelp» i navigeringsmodus. Her finnes detaljert beskrivelse av all informasjon du trenger for å bruke Tuva. I *Tuva hjelp* finner du også en hurtigguide som går gjennom funksjonalitet i prioritert rekkefølge med tekst og videoer.

Dersom du lurer på hvilke kommandoer som er tilgjengelig for deg kan du bruke kommandoen «Hva kan jeg si» i bl.a. navigeringsmodus, redigeringsmodus og stavemodus.

Eksempeltekster til opptrening av profilen

For å venne seg til å diktere og for at Tuva skal bli bedre kjent med deg og din stemme bør du diktere disse tekstene før du går igang med dine egne tekster. Du finner også flere eksempeltekster på maxmanus.no/tuva/eksempeltekster.

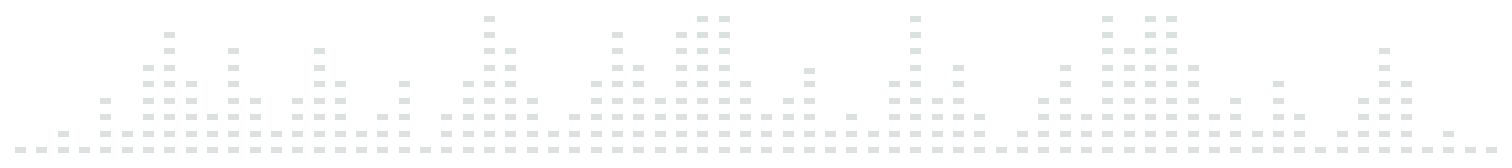
EKSEMPELTEKST 1

Bruk stemmen til å skrive e-post og dokumenter på norsk. Med Tuva kan du også styre datamaskinen uten bruk av tastatur og mus. Det krever en annen tilnærming, men når du har kommet i gang, og har opparbeidet deg en god profil, så kan Tuva være et effektivt hjelpemiddel for deg.

Den beste måten å diktere på er å snakke helt normalt. Prøv å snakke like fort som du pleier, det hjelper ikke å snakke overtydelig eller høyere enn det du pleier. I starten er det ikke sikkert at Tuva forstår alt det du sier, men jo mer du bruker programmet jo bedre vil Tuva forstå deg.

Du må også huske å bruke tegnsetting når du dikterer.

Med Tuva får du en personlig profil som tilpasser seg din stemme etter hvert som du bruker programmet. Når du leser dette vil du se at det ikke blir skrivefeil i den dikterte teksten, men det kan hende at Tuva misoppfatter det du har sagt. Dette blir bedre og bedre jo mer du bruker Tuva. I tillegg til å lese inn tekster er det viktig at du retter feil i teksten. Når du retter teksten så lærer Tuva av sine feil og blir bedre til å forstå din stemme. Med en god profil får du et effektivt hjelpemiddel som skriver raskt og presist for deg.

EKSEMPELTEKST 2

Den overraskende nyheten ble sluppet av klima- og miljøvernminister Tine Sundtoft (H) da saken ble debattert i Stortinget torsdag kveld. Samtidig kommer det et forslag om å endre loven om motorferdsel i utmark i løpet av året. Det betyr ekspressbehandling med et lovforslag allerede i midten av juli, redusert høringsfrist fra tre måneder til ti uker, og et vedtak i Stortinget før jul.

Nå jubler vi! Det er gledelig at regjeringen lytter til Sivilombudsmannen og stanser snøscooterforsøket, sier styreleder Berit Kjøll i Den Norske Turistforening. Det er en historisk dag og en seier for norsk friluftsliv i saken kommer tilbake til Stortinget, sier friluftspolitisk rådgiver Siri Meland i Friluftslivets Fellesorganisasjon.

Begge høstet godord fra Stortingets talerstol da debatten fortsatte etter at Sundtoft hadde fortalt om regjeringens revers. Det er klagene fra friluftspannerne til Sivilombudsmannen som ligger bak, og organisasjonene

fortjener ros for sin innsats, sa Heikki Eidsvoll Holmås. Holmås mener at også Sundtoft fortjener ros – vel å merke for selve beslutningen om å stanse forsøksordningen.

EKSEMPELTEKST 3

Det er ingen snø i sikte i lavlandet i Trøndelag de neste to ukene. Årets desember ble en av de aller mildeste som er registrert i Trøndelag. Flere steder lå temperaturen både fire og fem grader over det normale for årstiden. Trondheim med 4,5 grader over det normale, registrerte sin nest mildeste desember siden 1972. De siste 100 årene er det bare i 2006 at desember har vært enda mildere enn i år. På Røros, med målinger siden 1870, var desember den sjuende varmeste med 5,1 grader over det normale. Det nye året ser ut til å fortsette i samme, milde stil.

Se flere eksempeltekster på:
maxmanus.no/tuva/eksempektekster

Mest brukte kommandoer

Kontrollere Tuva

START TUVÅ
STOPP TUVÅ

Diktere tekst

Start diktering
Ny linje
Nytt avsnitt
Start staving

Punktsetting

Punktum
Komma
Utropstegn
Spørsmålstegn

Rette feil

Stryk det
Angre stryk
Spill av
Rett <ord>
Start staving
Angre

Legge til ord

Start taletrener

Flytt musepeker i tekst

Gå til <ORD>
Gå til start | slutt

Markere ord i teksten

Markér ord | setning | avsnitt
Markér alt
Velg <ORD>

Editere i teksten

Klipp ut
Lim inn
Kopier
Slett

Kommandoer for å navigere i applikasjoner og i Windows

Vis tall
Ta bort tall
Åpne startmenyen
Gå til oppgavelinjen
Start oppgavebehandling
Trykk tab
Trykk shift tab
Trykk enter
Trykk escape
Trykk venstre | høyre | opp | ned

Kommandoer for å styre applikasjoner

Åpne <navn på applikasjon>
Lukk applikasjonen
Lukk fanen
Gå til neste fane

Kommandoer fra skifte mellom applikasjoner og vinduer

Vis åpne programmer
Skift vindu | program
Trykk alt escape

Få hjelp

Tuva hjelp
Hva kan jeg si

Kommandoer for tastaturtaster

Prinsipp: Si 'Trykk <navn på tastaturtast>'

Eksempel:

Trykk tab
Trykk shift tab
Trykk enter
Trykk escape
Trykk backspace

Kommandoer for bokstavgaster

Prinsipp: Si 'Trykk <NATO uttale>'

Du kan også bruke kommandotastene Ctrl, Alt, Shift og Windows på følgende måter:
'Trykk kontroll <NATO uttale>'
'Trykk alt <NATO uttale>'
'Trykk shift <NATO uttale>'
'Trykk windows <NATO uttale>'
'Trykk kontroll alt <NATO uttale>'
'Trykk kontroll shift <NATO uttale>'
'Trykk kontroll windows <NATO uttale>'
'Trykk shift alt <NATO uttale>'
'Trykk shift windows <NATO uttale>'
'Trykk alt windows <NATO uttale>'

Eksempel:

Trykk Alpha
Trykk kontroll Bravo
Trykk shift alt Foxtrot

FARGEKODER

Dikteringsmodus
Redigeringsmodus
Navigeringsmodus
ALLE MODUS

Mest brukte kommandoer

NATO-alfabetet Trykk:					
Alpha	Foxtrot	Kilo	Papa	Uniform	Zulu
Bravo	Golf	Lima	Quebec	Victor	Ærlig
Charlie	Hotel	Mike	Romeo	Whiskey	Østen/Ørn
Delta	India	November	Sierra	X-ray	Åse
Echo	Juliet	Oscar	Tango	Yankee	

Kommandoer

Start Tuva
Stopp Tuva
Start diktering
Start navigering
Start redigering

Jobbe med QuickNote

Åpne QuickNote
Lukk QuickNote
Overfør tekst
Tilbakekall tekst

Jobbe med Outlook

Prinsipp: Si 'Klikk <navn på fane | knapp>'

Eksempler:

Klikk Ny e-post
Klikk Send

Andre nyttige kommandoer:

Legg ved fil
Neste e-post
Vis kalender
Gå til neste dag | uke | måned
Trykk tab
Trykk shift tab
Hva kan jeg si

Jobbe med Word

Prinsipp: Si 'Klikk <navn på fane | knapp>'

Eksempler:

Klikk Lagre
Klikk Lagre som
Klikk Sett inn
Klikk Bilder

Jobbe med Internet Explorer

Nyttige kommandoer:

Gå til adressefeltet
Gå til (første | andre | tredje | fjerde | femte | sjette | syvende | åttende) fane
Gå til (neste | forrige) side
Klikk (fil | rediger | verktøy | vis | favoritter | hjelp)
Vis tall
Ta bort tall
Dupliser fanen
Legg til i favoritter
Åpne nytt vindu
Zoom inn | ut
Vis nedlastninger
Hva kan jeg si

Tuva fra Max Manus

facebook.com/Tuva.
maxmanus.no/

maxmanus.no/tuva

Tuva support:
990 88 088

support.tuva@maxmanus.no

Max Manus AS
Sandakerveien 138
0484 Oslo

maxmanus.no/tuva